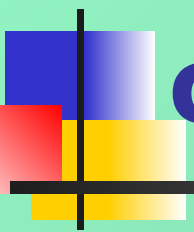

Болонський процес. Його цілі. Кредитно-модульна система навчання.

Підготувала: студентка 4к.8гр.

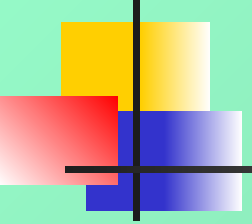
Совтус Юлія

План

---

1. Болонська декларація і її основні цілі.
2. Кредитно-модульна система навчання:
  - 2.1. Кредитно-модульна система та її функції.
  - 2.2. Поняття модуля і кредиту.
  - 2.3. Порядок оцінювання знань студентів в рамках кредитно-модульної системи.

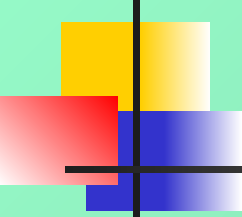

У Болонській декларації було заявлено про необхідність досягнення шести цілей для створення зони європейської вищої освіти до 2010 року.

- **Болонський процес** — процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи. Його метою є створення до 2012 року європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи. На сьогодні 48 європейських країн, включно з Україною, є його учасниками.
- У 2005 міністр освіти Станіслав Ніколаєнко в Бергені підписав Болонську декларацію від імені України.

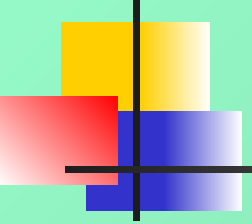

Перша ціль – "прийняття системи легко зрозумілих і сумірних ступенів, зокрема, через упровадження Додатка до диплома для забезпечення можливості працевлаштування європейських громадян і підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти".

Це означає, що академічна кваліфікація випускника вищого навчального закладу завдяки впровадженню узгодженого та уніфікованого додатка до диплома має бути прозорою, зрозумілою для роботодавців кожної європейської країни. Згідно Лісабонської конвенції (1997р.) про визнання кваліфікацій, що стосуються вищої освіти в європейському регіоні, **академічною кваліфікацією** називається документ, який видається після закінчення вищого закладу освіти. Додаток до диплома має містити відомості про весь процес навчання та дозволяє зменшити надмірну інформацію про кваліфікацію випускника у дипломі. Такий додаток подібний до вітчизняного додатка до диплома, що містить перелік дисциплін, їх обсяги, та якість опанування дисциплін. **Слід зазначити, що впровадження вітчизняного, аналогічного європейському, додатка до диплома, приєднання України до Болонського процесу не призведе до автоматичного визнання дипломів українських ВНЗ, оскільки Болонська декларація є власне декларацією, а не обов'язковою угодою.**

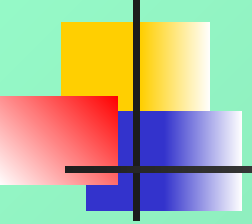
У подальшому дана ціль була конкретизована. Запропоновано видавати диплом найпоширенішою європейською мовою кожному випускнику ВНЗ безкоштовно.

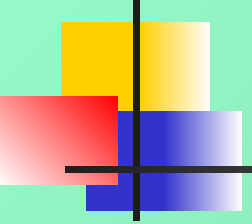
Друга ціль – "прийняття системи, що заснована на двох основних циклах – доступеневого та післяступеневого. Доступ до другого циклу буде вимагати успішного завершення першого циклу навчання тривалістю не менше трьох років. Ступінь, що присуджується після першого циклу, має бути затребуваним на європейському ринку праці як кваліфікація відповідного рівня. Другий цикл спрямований на отримання ступеня магістра і/або доктора, як це прийнято в багатьох європейських країнах".

Особливість першого циклу (з присудженням, наприклад, наукового ступеня "бакалавр") – **підготовка фахівця, що має цілісну і завершену академічну кваліфікацію, достатню для виходу на ринок праці.** Виокремлення такого циклу диктується, серед іншого, необхідністю підвищення конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти, подоланням негативних тенденцій на європейському ринку праці, пов'язаних із великою часткою безробітних серед громадян з вищою освітою. Перший цикл передбачає навчання протягом 3-4 років і характеризується як базова вища освіта. Після закінчення підготовки на другому циклі (5-8 років) випускник може одержати ступінь "магістр" і/або ступінь "доктор". Однак, слід "очікувати, що більшість країн обиратимуть чотирирічну програму навчання бакалавра", не виключено, що для певних спеціальностей буде схема: "три роки бакалавр плюс два роки магістратури". Запроваджена в Україні "схема має різні варіації щодо профільної підготовки бакалавра – з введенням на молодших курсах спеціалізації бакалавра відповідно до спеціальності, яку він опановуватиме на рівні магістра, і без ранньої спеціалізації. В останньому варіанті всі бакалаври готуються практично за однаковими програмами, відповідно до стандарту, але мають можливість обирати різні профільні дисципліни в межах 30 відсотків годин навчального плану".

Після прийняття Болонської декларації розглядувана ціль була суттєво конкретизована. Двоступенева система вищої освіти фактично трансформована у триступеневу: бакалаврат, магістратура, аспірантура (у європейських вищих навчальних закладах – докторантура). Після закінчення аспірантури присвоюється науковий ступінь, еквівалентний вітчизняному ступеню "кандидат наук" (доктор філософії, доктор наук тощо). Поряд із цим передбачена можливість інтегрованої підготовки за другим циклом на базі середньої освіти, а також можливість підготовки за третім циклом, одразу після першого. У визначенні кваліфікацій випускників запропоновано орієнтуватися не стільки на кількість років навчання для кожного циклу підготовки, а скільки в основному на обсяг роботи, рівень, навчальний результат, профіль та компетенції.

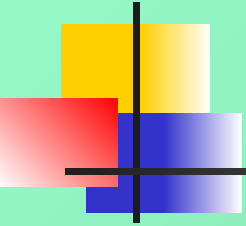

Проектом "Налагодження освітніх структур", ініційованим Європейською Комісією та Європейською асоціацією університетів, для реалізації цілей Болонської декларації поставлене завдання визначити точки конвергенції та виробити спільне розуміння кваліфікацій за рівнями в термінах компетенцій і результатів навчання. Результати навчання – це набори загальних і спеціальних компетенцій, які включають знання, розуміння, навички студента та встановлюються для кожного окремого модуля і для програми в цілому [7].

Загальні компетенції поділяються за категоріями: інструментальні (когнітивні здібності, методологічні здібності, технологічні вміння, лінгвістичні вміння, комунікативні компетенції), міжособистісні (вміння виражати почуття та відношення, критика та самокритика, вміння працювати в колективі тощо), системні (поєднання розуміння, відношення та знання, що дозволяє аналізувати складові системи та її цілісність, вміння планувати системні зміни, конструювати нові системи).

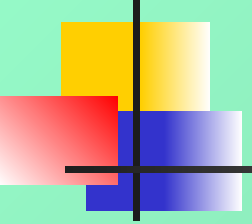
Спеціальні компетенції визначені на основі аналізу окремих напрямів підготовки фахівців (бізнес-адміністрування та менеджмент, педагогічна освіта, геологія, історія, математика, фізика, хімія) і включають:

- **для першого циклу:** 1) вміння продемонструвати знання основ та історії дисципліни; 2) вміння логічно і послідовно подати засвоєне знання; 3) вміння розглянути нову інформацію у контексті та дати їй тлумачення; 4) вміння продемонструвати розуміння загальної структури дисципліни і зв'язок між її розділами; 5) здатність розуміти, вміння використовувати методи критичного аналізу і розвитку теорій; 6) вміння правильно використовувати методи і технології дисципліни; 7) вміння оцінити якість досліджень у даній предметній області; 8) здатність розуміти результати експериментальної перевірки наукових теорій;

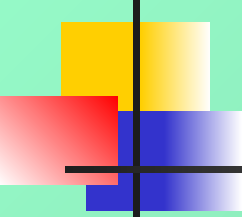
- **для другого циклу:** 1) володіти предметною областю на просунутому рівні, тобто володіти новітніми методами і технологіями (дослідження), знати новітні теорії та їх інтерпретації; 2) критично відслідковувати та осмислювати розвиток теорії та практики; 3) володіти методами незалежного дослідження та вміти пояснювати його результати на просунутому рівні; 4) бути здатним зробити оригінальний внесок до дисципліни, враховуючи канони даної предметної області, наприклад, у межах кваліфікаційної роботи; 5) продемонструвати оригінальність і творчий підхід; 6) опанувати компетенції на професійному рівні.

На Берлінській конференції було уточнено, що ступені першого та другого циклів мають бути різними за напрямками та профілями для того, щоб відповідати різноманітності індивідуальних та академічних потреб, а також потребам ринку праці. Однак кожний ступінь повинен готувати випускника не лише до виходу на ринок праці, а й до продовження навчання на іншому ступені. Визначено, що дана ціль (дворівнева система та визначення рівнів і термінів навчання) є однією з пріоритетних – другою після забезпечення якості освіти.

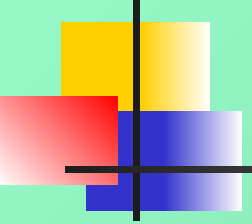
Третя ціль – "упровадження системи кредитів як належного засобу підтримки великомасштабної студентської мобільності. Кредити можуть бути отримані також і в рамках освіти, що не є ще вищою, залучаючи до навчання протягом усього життя, якщо вони визнаються цікавими для університетів. За основу такої системи було взято систему ECTS (European Credit Transfer System - Європейська кредитно-трансферна система), систему перезарахування кредитів для полегшення визнання навчальних досягнень студентів. Кредити ECTS є відносним, а не абсолютним показником, що вимірює навчальне навантаження студента, і визначають, яка частина загального річного навантаження припадає на вивчення певної дисципліни або її блоку. На один навчальний рік навчальне навантаження складає 60 кредитів.

Слід зазначити, що європейські вищі навчальні заклади здійснюють процес навчання тривалістю від 34 до 40 тижнів на рік. Враховуючи, що тиждень має від 40 до 42 астрономічних годин навчання, кількість офіційних годин на рік була розрахована в обсязі від 1400 до 1680 (середнє значення – 1520). Таким чином, для 60 кредитів на рік, один кредит складає від 25 до 30 астрономічних годин навантаження, включаючи аудиторні заняття, самостійну роботу та інші типи діяльності. В Україні у 2002 році встановлено, що під час складання навчальних планів для дисципліни один кредит дорівнює 54 академічним годинам (з них від однієї до двох третин часу відводиться на самостійну роботу). Це приблизно відповідає 40 астрономічним годинам навчального навантаження на тиждень. Проте умовами вітчизняного педагогічного експерименту з провадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу передбачено введення залікового кредиту – поняття, еквівалентного поняттю кредиту європейської кредитної системи. На практиці, враховуючи, що кредит європейської системи складає від 25 до 30 астрономічних годин, заліковий кредит встановлюється в обсязі 36 академічних годин (27 астрономічних годин) усіх видів навчального навантаження (крім державної атестації). У такому разі річне навчальне навантаження студента становить не менше 60 залікових кредитів (на семестр – 30, на атестацію (половина семестру) – 15 залікових кредитів).

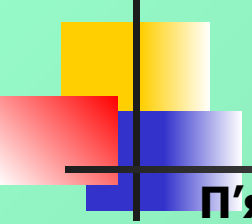
Дана ціль була теж конкретизована. На даний час система кредитів розуміється не лише як трансферна – очікується її подальший розвиток та трансформація в трансферно-накопичувальну систему.

Четверта ціль - сприяння мобільності шляхом подолання перешкод до ефективного здійснення вільного пересування. *Для цього студентам має бути забезпечений доступ до одержання освіти, практичної підготовки та до супутніх послуг, а викладачам, дослідникам і адміністративному персоналові – забезпечені визнання і зарахування часу, витраченого на провадження досліджень, викладання та стажування в європейському регіоні.*

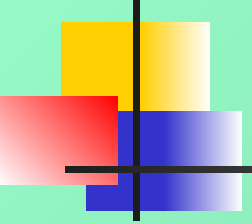
Ця ціль залишається фундаментальною для встановлення європейського простору вищої освіти. Щодо вітчизняної системи вищої освіти, проблема мобільності вимагає окремого аналізу з огляду на спонукальні мотиви приєднання до Болонського процесу європейських країн та України.

П'ята ціль - сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості освіти для розробки адекватних критеріїв і методологій. Суттєво уточнена структура даної цілі – виокремлено три рівні системи забезпечення якості: вищі навчальні заклади, країни, Європа в цілому. Встановлено, що згідно принципам інституційної самостійності, обов'язкову відповідальність за гарантію якості вищої освіти буде покладено на саму інституцію, тобто на кожен заклад освіти. Національні системи гарантії якості мають містити: визначення відповідальності задіяних органів та інституцій; оцінювання програм та інституцій, включаючи внутрішній доступ, зовнішній огляд, участь студентів та публікації результатів; систему акредитації, сертифікат або відповідні інституції; міжнародну участь, співпрацю та взаємне інформування. На європейському рівні пропонується встановити ряд стандартів, процедур і вказівок щодо гарантії якості, а також дослідити та впровадити системи рівноправного розгляду та (або) акредитації агенцій чи органів.

Берлінським комюніке для розглядуваної цілі встановлено найвищий пріоритет.

Шоста ціль - сприяння необхідним європейським поглядам у вищій освіті, особливо щодо розвитку навчальних планів, міжінституційного співробітництва, схем мобільності, спільних програм навчання, практичної підготовки і здійснення наукових досліджень. Дана ціль конкретизована шляхом підтримки впровадження додаткових спецкурсів, курсів та програм з європейською тематикою або орієнтацією, об'єднання навчальних ресурсів різних національних вищих закладів освіти та культурних традицій для розвитку єдиних програм навчання. Підкреслена необхідність значного періоду навчання за кордоном у межах програм спільних ступенів для багатомовності та розвитку мовної вправності, для розкриття потенціалу студентів у контексті європейської єдності.

Додаткові цілі. Матеріали Берлінської конференції свідчать про появу нових, щонайменше чотирьох цілей у Болонському процесі: соціальна згуртованість і відповідальність європейської вищої освіти за її підвищення; посилення інтеграції науки та освіти; відкритість європейської освіти іншим регіональним освітнім системам; розширення можливостей вищої освіти щодо забезпечення навчання протягом усього життя.

2. Кредитно-модульна система навчання.

2.1. Кредитно-модульна система та її функції

Кредитно-модульна система організації навчального процесу - це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на об'єднанні модульних технологій навчання та залікових кредитів або залікових освітніх одиниць.

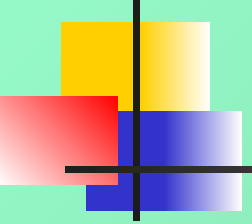
Увага в кредитно-модульній системі зосереджено на двох її характеристиках:

- На самостійній роботі студентів;
- На веденні кредитно-модульної системи організації навчального процесу і рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень студентів [5].

Багато хто вважає, що система освіти України була сформована в умовах інформаційного дефіциту та обмежених можливостях доступу до інформації. Тому діяльність педагога у ВНЗ зводилася, насамперед, до інформаційних, або краще сказати що інформує, функціям. Викладач грав роль найважливішого джерела інформації.

Так як студент є об'єктом навчального процесу і водночас об'єктом сприйняття і засвоєння інформації, то планування навчального процесу відбувалося таким чином, що основна частка роботи лягала на аудиторне навчання.

Сучасний стан розвитку інформаційного забезпечення відкриває широкі можливості доступу до джерел інформації і тому частково змішує акценти в плануванні навчального процесу в бік самостійної роботи.

Кредитно-модульній системі, як невід'ємному атрибуту Болонської декларації, надаються дві основні функції:

1. Сприяння мобільності студентів і викладачів та спрощення переходів з одного університету до іншого.
2. Чітке визначення обсягів проведеної студентом роботи з урахуванням всіх видів навчальної та наукової діяльності. Сума кредитів визначає, на що здатний студент, який навчається за тією чи іншою програмою.

В Україні кредитно-модульна система почала вводитися до ВНЗ з 2005/2006 років. Впровадження кредитно-модульної системи є важливим чинником для стимулювання ефективної роботи викладача та студента.

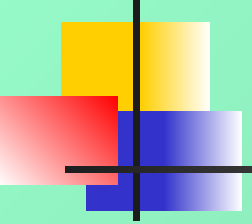

2.2. Поняття модуля і кредиту.

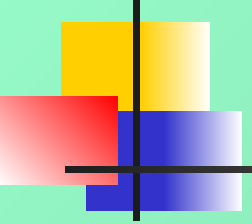

Модулі конструюються як системи навчальних елементів, об'єднаних ознакою відповідності певному об'єкту професійної діяльності. Останній розглядається як деякий обсяг навчальної інформації, який має самостійну логічну структуру і зміст, що дозволяє оперувати цією інформацією в процесі розумової діяльності студента. Модульна організація змісту навчальної дисципліни менш за все є механічним перенесенням розділів програми до навчальних модулів, оскільки вимагає глибокої аналітико-логічної роботи над змістовим наповненням дисципліни, структурування її як системи, а не безпідставного конгломерату наукової інформації. При кредитно-модульній системі організації навчального процесу зміст дисципліни розподіляється на змістові модулі (по 2-4 модуля на семестр), тобто навчальна дисципліна формується як система змістових модулів.

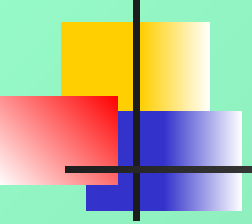
Другою умовою реалізації модульного принципу організації змісту навчальної дисципліни є можливість виділити генеральні наскрізні ідеї професійної діяльності, на розкриття і засвоєння яких спрямований кожний модуль. Для студента - майбутнього фахівця - важливо не лише осмислити й засвоїти інформацію, а й оволодіти способами її практичного застосування і прийняття рішень. За таких умов зменшується частка прямого, зовні завданого інформування і розширюється застосування інтерактивних форм і методів роботи студентів під керівництвом викладача (тьютора) та повноцінної самостійної роботи в лабораторіях, читальних залах, на об'єктах майбутньої професійної діяльності, що особливо важливо для системи дистанційної освіти. Створення системи кредитів має полегшити порівняння закінчених курсів і сприяти максимальному розширенню мобільності студентів.

Кредит (credit) - умовна одиниця виміру навчального навантаження студента при вивченні якоїсь складової навчальної програми чи окремої дисципліни (курсу), виконаної студентом під час утворення. Кредит - мінімальна одиниця, яка точно документується, часто означає навчання впродовж тижня (суму аудиторної і самостійної роботи студента).

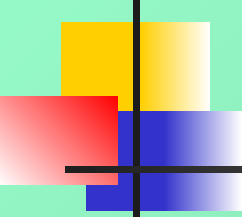
Під системою кредитів розуміється системне визначення всіх основних аспектів організації навчального процесу на основі використання залікової одиниці (кредиту) як захід трудомісткості навчальної роботи, що виражає сукупність всіх складових, пов'язаних з організацією навчального процесу.

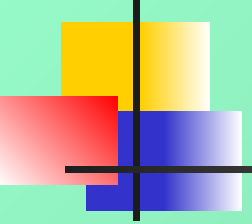
Вперше кредити були введені в університетах США на межі XVIII і XIX ст. в рамках розпочатого в цей період процесу лібералізації університетської освіти. Встановлення через кредитні одиниці кількісних еквівалентів змісту навчання і ступеня освоєння освітніх програм дозволило надати студентам можливість самостійно планувати навчальний процес, внести принципові зміни до системи контролю та оцінки якості освітнього процесу, створило умови для вдосконалення освітніх технологій.

Найбільш прийнятною з існуючих в Європі на момент підписання Болонської декларації систем кредитів була визнана **система ECTS** (European Credit Transfer System - Європейська система взаємозаліку кредитів). У процесі педагогічного експерименту, який проводили провідні вищі навчальні заклади, в Україні був встановлений обсяг кредиту ECTS - 36 академічних годин і було встановлене річне навчальне навантаження студента - 60 кредитів ECTS. Це виходить з того, що навчальний рік у середньому триває приблизно 40 тижнів.

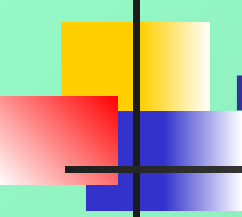
Кількість кредитів ECTS на навчальну дисципліну визначається діленням загального обсягу годин, запланованих на вивчення дисципліни на ціну кредиту (з округленням до 0,5 кредиту). Наприклад, якщо для вивчення дисципліни виділяється 108 годин, то це відповідає трьом кредитам. У цьому випадку дисципліна формується з трьох модулів. Найбільш зручно визначати питому вагу кожної дисципліни в загальному навантаженні за кількістю аудиторних годин і пропорційно розподілити 30 кредитів, зароблених за семестр, між дисциплінами, що вивчаються в даному семестрі.

Рекомендується перераховувати навчальне навантаження у кредити шляхом математичного ділення загального (аудиторного та самостійного) навчального навантаження в семестрі на коефіцієнт 36 (36 годин загального навантаження).

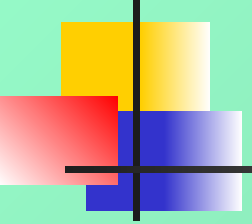
Бакалавр протягом свого навчання повинен набрати не менше 180 кредитів (три роки відповідно до норми в 60 кредитів) або не менше 240 кредитів (4 роки); магістр сумарно повинен заробити не менше 300 кредитів. Звідси впливає залежність терміну навчання на магістра від тривалості навчання на бакалавра.

2.3. Порядок оцінювання знань студентів в рамках кредитно-модульної системи

За канонами Болонського процесу вважається нормою нараховувати студентам кредити за стажування та практики, за підготовку до іспитів. Дійсно, це реальна навчальна робота, що має певну трудомісткість; важливо якомога більш об'єктивно визначити її величину. Без сумніву, кредити повинні нараховуватися за написання рефератів і курсових робіт, які передбачають вивчення студентами значної кількості джерел, відповідно, і академічна трудомісткість цих видів робіт є досить висока. Кредити нараховуються студентові лише за результатами успішного складення ним певної навчальним планом форми підсумкового контролю з даної дисципліни (іспит, залік, тест або підсумкова контрольна робота тощо).

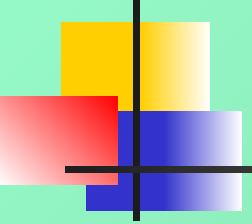

Модульно-рейтингова система оцінки знань передбачає 100 бальну шкалу, тобто **100 балів - це максимальна кількість балів**, які студент може отримати за академічні успіхи в процесі вивчення змістовного модуля. Оцінка знань студента за змістовний модуль враховує оцінки, отримані за всі види проведених занять, за поточне і підсумкове тестування (наприклад, за виконання практичних, лабораторних занять, і т.д.) з урахуванням вагових коефіцієнтів.

Сумарне оцінювання засвоєння навчального матеріалу дисципліни визначається без проведення семестрового іспиту як інтегрована оцінка засвоєння всіх змістових модулів з урахуванням вагових коефіцієнтів.

Оцінка знань студентів з дисциплін, за якими за навчальним планом передбачено іспит, здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю та підсумкового модульного контролю (іспиту).

Поточний модульний контроль складається із змістовних модулів і здійснюється викладачем, який проводить практичні, лабораторні заняття або семінари. Поточний (модульний) контроль включає в себе:

- Елементи теоретичних знань і практичних дій в ході засвоєння навчального матеріалу;
- Контрольні зрізи (тести, усне опитування, письмова контрольна робота).

На початку семестру викладач зобов'язаний довести до відома студентів види завдань, перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, а також критерії оцінки знань поточного та підсумкового модульного контролю.

У разі невиконання основних завдань поточного модульного

У підсумковий модульний контроль входять:

- Наукова робота студента з дисциплін;
- Виконання індивідуального творчого завдання;
- Або іспит.

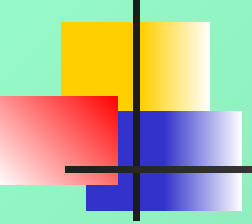
Загальна підсумкова оцінка з дисципліни включає:

- Бали, отримані за результатами поточного модульного контролю;
- Бали, отримані за виконання завдань (індивідуальне творче завдання, науково-дослідна діяльність, участь у роботі конференцій, наукових семінарах, підготовка наукових публікацій), які виносяться на підсумковий модульний контроль (іспит);
- Бали, отримані безпосередньо на іспиті з дисципліни.

Студент, який набрав протягом семестру **необхідну кількість балів**, має можливість:

- Не здавати іспит чи залік і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку;
- Здавати іспит з метою підвищення свого рейтингу з дисципліни.

Студент, який набрав протягом семестру **менше необхідної кількості балів**, зобов'язаний скласти іспит.

З навчальних дисциплін, де підсумок оцінювання рівня знань студентів, здійснюється за результатами поточного модульного контролю (тобто залік), завдання поточного модульного контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів.

Підсумковий бал за результатами поточного модульного контролю є основою для виставлення заліку з цього предмету.

Викладач має право виставити залік за умови, що студент набрав не менше 50 балів за 100-бальною шкалою за поточний модульний контроль. Студент який не набрав за підсумками поточного модульного контролю 50 балів, зобов'язаний здавати залік.

Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання знань, яка використовується у ВУЗі, але з обов'язковим наведенням оцінок до національної шкали та шкалою ECTS.

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
A	90-100	5 (відмінно)
B	80-89	4 (добре)
C	70-79	4 (добре)
D	60-69	3 (задовільно)
E	50-59	3 (задовільно)
FX	30-49	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання дисципліни
F	0-29	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Основні критерії оцінювання:

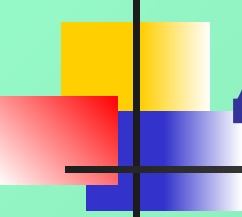
«**Відмінно**» - виставляється студентам, які показали різносторонні системні знання програмного матеріалу, вміння бездоганно виконувати завдання визначені програмою навчання, продемонстрували творчі здібності.

«**Добре**» - заслуговують студенти, які показали повні знання програмного матеріалу, успішно виконали завдання, передбачені навчальною програмою, засвоїли зміст основної літератури.

«**Задовільно**» - виставляється студентам, які показали знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за обраною професією, виконали завдання, передбачені навчальною програмою, ознайомилися з літературою.

«**Незадовільно**» - отримують студенти, які показали пропуски в знаннях основного навчально-програмного матеріалу, зробили принципові помилки в ході виконання завдань.

Список використаних джерел:

---

1. <http://studentam.net.ua/content/view/7739/97/> Цілі та завдання болонського процесу.
2. <http://ua-referat.com/> Кредитно-модульна організація навчального процесу.
3. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Болонський процес.](https://uk.wikipedia.org/wiki/Болонський_процес)

Дякую за увагу!

